യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 2
(മുമുക്ഷുവ്യവഹാരപ്രകരണമ്)/സർഗഃ 19

ഏകോനവിംശഃ സർഗഃ 19

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
വിശി+ഷ്ടാംശ-സമർ-ഥ+ത്വ-മുപ-മാനേഷു ഗൃ+ഹ്യതേ .
കോ ഭേദഃ(സ്)സർവ-സാദൃ+ശ്യേ തൂപ-മാനോപ-മേയയോഃ .. 1

ദൃഷ്ടാന്ത-ബു+ദ്ധാ-വേകാത്മ+ജ്ഞാന-ശാ+സ്ത്രാർഥ-വേദനാത് .
മഹാ-വാ+ക്യാർഥ-സംസി+ദ്ധാ ശാന്തി-നിർവാണ-മുച്യതേ .. 2

തസ്മാദ്-ദൃഷ്ടാ+ന്ത-ദാർഷ്ടാന്ത-വിക+ല്പോ(ൽ-ല)സിതൈ-രലം.
യയാ കയാ-ചി+ദ്യു+ക്ത്യാ-തു. മഹാ-വാ+ക്യാർഥ-മാശ്രയേത് .. 3

ശാന്തിഃ(ശ്)ശ്രേയഃ(ഫ്) പരം വിദ്ധി തത്-പ്രാപ്തൗ യ+ത്നവാൻ-ഭവ .
ഭോ+ക്ത+വ്യ-മോദനം പ്രാപ്തം(ങ്)-
കിം(ൻ)തഥ്.സി+ദ്ധൗ വിക+ല്പിതൈഃ .. 4

അകാ-രണൈഃ(ഖ്) കാരണി-ഭിർ-ബോധാർഥ-മുപ-മീയതേ .
ഉപ-മാനൈ+സ്തൂപ-മേയൈഃ(സ്)സദൃശൈ-രേക-ദേശതഃ .. 5

സ്ഥാത+വ്യം നേഹ ഭോഗേഷു വിവേക-രഹിതാ+ത്മനാ .
ഉപലോ-ദര-സം(ഞ്)ജാത-പരി-പീനാ+ന്ധ-ഭേക-വത് .. 6

ദൃഷ്ടാ+ന്തൈ(ർ-യ)+ത്ന-മാ+ശ്രി+ത്യ ജേത+വ്യം പരമേ പദം .
വിചാരണ-വതാ ഭാ+വ്യം ശാന്തി-ശാ+സ്ത്രാർഥ-ശാലിനാ .. 7

ശാ+സ്ത്രോപ-ദേശ-സൗജന്യ+പ്രജ്ഞാതജ്-ജ്ഞ-സമാഗമൈഃ .
അ+ന്ത-രാ+ന്തര-സംപ+ന്ന-ധർമാർഥോ-പാർജന+ക്രിയഃ .. 8

താവ+ദ്വിചാര-യേഥ്.പ്രാ+ജ്ഞോ യാവ+ദ്വി+ശ്രാ+ന്തി-മാ+ത്മനി .
സംപ്രയാ+ത്യപുനർ+നാശാം ശാന്തിം(ൻ)തു+ര്യ-പദാ-ഭിധാം.. 9

തു+ര്യ-വി+ശ്രാ+ന്തി-യുക്ത+സ്യ+പ്രതീ-പസ്യ ഭവാർണ-വാത് .
ജീവതോ$ജീവത+ശ്ചൈവ ഗൃഹ+സ്ഥ+സ്യ തഥാ യതേഃ .. 10

നകൃതേ-നാകൃതേ-നാർഥോ ന+ശ്രുതി+സ്മൃതി-വിഭ്രമൈഃ .
നിർ-മന്ദര ഇവാം-ഭോധിഃ(സ്) സതി+ഷ്ഠതി യഥാ-സ്ഥിതം.. 11

ഏകാംശേ-നോപ-മാനാനാ-മുപ-മേയസ-ധർമതാ .
ബോ+ദ്ധ+വ്യം ബോ+ധ്യ-ബോധായ
ന+സ്ഥേയം ബോധ-ച+ഞ്ചുനാ .. 12

യയാ കയാ-ചി+ദ്യു+ക്ത്യാതു ബോ+ദ്ധവ്യം ബോ+ധ്യ-മേവ തേ .
യു+ക്താ-യു+ക്ത+ന്ന പ+ശ്യ+ന്തി+വ്യാകുലാ ബോധ-ച+ഞ്ചവഃ .. 13

ഹൃദയേ സംവിദാ-കാശേ വി+ശ്രാ+ന്ത്യേ്ഽനു-ഭവാ+ത്മനി .
വസ്തു+ന്യ നർഥം(യ്)യഃ(ഫ്)-പ്രാഹ
ബോധ-ചഞ്ചുഃ(സ്)സ ഉ+ച്യതേ .. 14

അഭിമാന+വിക+ല്പാംശൈ-ര+ജ്ഞോ+ജ്ഞപ്തിം(വ്) വിക+ല്പ-യേത് .
ബോധം മലിന-യ+ത്യ+ന്തഃ(സ്)-സ്വം(ങ്)ഖ-മബ്ദ ഇവാ-മലം .. 15

സർവ+പ്രമാണ-സ+ത്താനാം പദ-മബ്ധി-രപാ-മിവ .
പ്രമാണ-മേക-മേവേഹ+പ്രത്യ+ക്ഷം(ൻ) തദതഃ(ശ്)ശൃണു .. 16

സർവാ+ക്ഷ-സാര-മ+ധ്യ+ക്ഷം വേദനം(വ്) വിദു-രുത്തമാഃ .
നൂനം(ൻ)തഥ്.പ്രതിപഥ്.സി+ദ്ധം(ൻ)
തഥ്.പ്രത്യ+ക്ഷ-മുദാ-ഹൃതമ് .. 17

അനു-ഭൂതേർ-വേദ-ന+സ്യ+പ്രതി-പ+ത്തേ+ര്യഥാ-ഭിധം .
പ്ര+ത്യക്ഷ-മിതി നാമേഹ കൃതം(ഞ്) ജീവഃ(സ്)സ ഏവ നഃ .. 18

സ ഏവ സംവിഥ്.സ പുമാ-
നഹം(ൻ)താ+പ്രത്യ-യാ+ത്മകഃ .
സയയോ-ദേതി സംവി+ത്ത്യാ സാ-പദാർഥ ഇതി+സ്മൃതാ .. 19

സസ+ങ്കല്പ-വിക+ല്പാ+ദ്യൈഃ(ഖ്)കൃത-നാനാ+ക്രമ+ഭ്രമൈഃ .
ജഗ+ത്തയാ+സ്ഫുര+ത്യമ്ബു തരങ്ഗാദി-തയാ യഥാ .. 20

പ്രാഗ-കാരണ-മേവാശു സർഗാദൗ സർഗ-ലീലയാ .
സ്ഫുരി+ത്വാ കാരണം ഭൂതം പ്രത്യ+ക്ഷം സ്വയ-മാത്മനി .. 21

കാരണം(ൻ)ത്വവി-ചാരോ+ത്ഥ-ജീവ+സ്യാ-സദപി+സ്ഥിതം.
സദി-വാ+സ്യാം(ഞ്) ജഗ+ദ്രൂപം പ്രകൃതൗ.വ്യ+ക്തി-മാഗതം .. 22

സ്വയമേവ വിചാരസ്തു+സ്വത ഉ+ത്ഥം സ്വകം വപുഃ .
നാശ-യിത്വാ കരോ+ത്യാശു+പ്രത്യ+ക്ഷം പരമം മഹത് .. 23

വിചാര-വാ+ന്വി-ചാരോ്ഽപി ആ+ത്മാന-മവ-ഗ+ച്ഛതി .
യദാ തദാ നിരു+ല്ലേഖം പരമേ-വാവ-ശി+ഷ്യതേ .. 24

മന+സ്യ-നീഹിതേ ശാന്തേ+സ്വബു+ദ്ധീ+ന്ദ്രിയ-കർമഭിഃ .
നഹി കശ്ചിത്.കൃതൈ-രർഥോ നാകൃതൈ-ര+പ്യ-ഭാവനാത് .. 25

മന+സ്യനീ-ഹിതേ ശാ+ന്തേ ന+പ്രവർ-തന്ത ഏവ തേ .
കർമേ+ന്ദ്രി-യാണി കർമാദാ-വസം(ഞ്)ചാരിത-യ+ന്ത്രവത് .. 26

മനോ-യ+ന്ത്ര+സ്യ ചലനേ കാരണം(വ്) വേദനം(വ്)വിദുഃ .
പ്രണാലീ-ദാരു-മേഷസ്യ രജ്ജു-രന്തർ-ഗതാ യഥാ .. 27

രൂപാ-ലോക-മനസ്കാര-പദാർഥ+വ്യാകുലം(ഞ്) ജഗത് .
വി+ദ്യതേ വേദന+സ്യാന്തർ-വാതാ+ന്തഃ(സ്)സ്പന്ദനം(യ്) യഥാ .. 28

സർവാ+ത്മ-വേദനം ശുദ്ധം(യ്) യഥോ-ദേതി തദാ+ത്മകം.
ഭാതി+പ്രസൃത-ദിക്കാല-ബാ+ഹ്യാ+ന്താ-രൂപ-ദേഹകം.. 29

ദൃഷ്ട്വൈവ ദൃ+ശ്യതാ-ഭാസം സ്വരൂപം(ൻ)ധാരയൻഥ്.സ്ഥിതഃ .
സ്വം(യ്)യഥാ യ+ത്ര യ+ദ്രൂപം പ്രതി-ഭാതി തഥൈവ തത് .. 30

സസർ-വാ+ത്മാ യഥാ യ+ത്ര സമു+ല്ലാസ-മുപാഗതഃ .
തിഷ്ഠ+ത്യാശു തഥാ ത+ത്ര ത+ദ്രൂപ ഇവ രാജതേ .. 31

സർവാ+ത്മ-കതയാ+ദ്രഷ്ടുർ-ദൃ+ശ്യ+ത്വ-മിവ യു+ജ്യതേ .
ദൃ+ശ്യ+ത്വം(ൻ)ദ്രഷ്ടൃ-സദ്-ഭാവേ ദൃ+ശ്യ-താപിന വാസ്തവീ .. 32

അകാ-രണക-മേവാതോ+ബ്രഹ്മ സി+ദ്ധ-മിദം സ്ഥിതം .
പ്ര+ത്യ+ക്ഷ-മേവ നിർമാതൃ ത+സ്യാം-ശാസ്-ത്വനു-മാദയഃ .. 33

സ്വയ+ത്ന-മാ+ത്രേ യദു-പാസ-കോ-യസ്-
തദ്-ദൈവ-ശബ്ദാർഥ-മപാ+സ്യ ദൂരേ .
ശൂരേണ സാധോ പദ-മുത്തമം(ൻ)തത്
സ്വപൗ-രുഷേ-ണൈവഹി ല+ഭ്യ-ത്യേ+ന്തഃ .. 34

വിചാര-യാചാ+ര്യ-പര+മ്പ-രാണാം
മതേന സ+ത്യേന സിതേന താവത് .
യാവ+ദ്വിശുദ്ധം സ്വയമേവ ബു+ദ്ധയാ+
ഹ്യന+ന്ത-രൂപം പരമ+ഭ്യു-പൈഷി .. 35

ഇ+ത്യാർഷേ+ശ്രീവാസിഷ്ഠ-മഹാ-രാമായണേ
വാല്മീകീയേ മുമുക്ഷു+വ്യവഹാര+പ്രകരണേ+പ്രമാണ-
നിരൂപണം(ൻ) നാമൈ-കോന-വിംശഃ(സ്) സർഗഃ .. 19 ..
ഓം
****

CHECKED BY GURU P.R.IYER
5.9.23